

VÝKLAD PODOBENSTVA O PERLE V TOMÁŠOVOM EVANJELIU

Július Pavelčík

Parable Of The Pearl Interpreted In The Gospel Of Thomas: Parable of Pearl (logion 76) is one of the eight Kingdom parables in the Coptic Gospel of Thomas. This article deals with its synchronic interpretation. This means that the parable is interpreted only in the literary and theological context of the Gospel of Thomas without its relations to possible parallels in other writings of the early Christian or Gnostic literature. Logion 76 can be divided into two parts: part A (*GThom* 76,1–2) contains the very parable and part B (*GThom* 76,3) contains an appeal to seek the imperishable treasure. Parable of Pearl in our interpretation is related to other parables in *GThom*, namely to the parables of Wise Fisherman (*GThom* 8), Shepherd and Lost Sheep (*GThom* 107) and Treasure in the Field (*GThom* 109). All these parables in some manner contain the theme of seeking and/or finding which in the Gospel of Thomas is substantially connected with the salvation and life (*GThom* 1; 2; 18). The pearl in the parable is the treasure which is identified with the Kingdom as it is understood in the Gospel of Thomas. A reader of this Gospel is encouraged to seek this imperishable treasure and to act wisely when he/she finds it, i.e. to give all his/her property in order to gain this Kingdom.

Podobenstvo o perle v koptskom Tomášovom *evanjeliu*¹ (log. 76) je jedným z ôsmich podobenstiev o kráľovstve (log. 20; 57; 76; 96; 97; 98; 107; 109), ktoré sa v tomto evanjeliu nachádzajú. Okrem log. 97 a 98 všetky ostatné majú paralely v synoptických evanjeliách. V nasledujúcej štúdiu sa pokúsime interpretovať podobenstvo o perle v kontexte TmEv. Základná otázka znie: Aké je poslanstvo podobenstva o perle v kontexte TmEv, ako ho treba interpretovať, chápať v rámci TmEv, v súvislosti s teologickými myšlienkami TmEv vôbec?

Ide teda o synchronný výklad podobenstva v kontexte koptského TmEv. Požiadavka a potreba interpretovať TmEv synchronne, ako je samo o sebe, nie je nová,² jej praktická realizácia sa však začína viac presadzovať až od

¹ Ďalej už len TmEv. Text TmEv je prevzatý z LAYTON, *Nag Hammadi*; číslovanie viet v logiách z BETHGE, *Evangelium. Text Nového zákona je prevzatý z Nestle-Aland Novum Testamentum Graece*, 27. vyd.

² Už v r. 1960 ju vyslovil GRANT, *Two Gnostic Gospels*, s. 2: „Is it not the duty of the analyst to look first of all at books as a whole before proceeding to break them up into what he

konca 20. storočia,³ odkedy sa venuje v tejto súvislosti aj viac priestoru reflexii ohľadom metodológie takéhoto výkladu.⁴

Výrok v TmEv synchronne vyložený sa potom môže stať substrátom pre (diachrónne) porovnanie s paralelami v iných spisoch rôznej proveniencie.⁵ Predpokladáme, že TmEv nevzniklo pôvodne ako súčasť nejakej zbierky spisov, ale bolo samostatným dokumentom, ktorý bol v priebehu ďalšieho vývoja čítaný, doplňovaný o ďalšie výroky, redigovaný, a tak začleňovaný do iných širších kontextov, zbierok, knižníc.⁶ Na takéto procesy ukazujú a potvrdzujú ho prinajmenšom papyrasy z Oxyrhynchu s gréckym textom TmEv a rukopisy z Nag Hammádí, ktoré poukazujú na dva odlišné širšie literárne a čitateľské kontexty pre TmEv, zrejme nie pôvodné.⁷ Samotný charakter dokumentu, zbierka výrokov, umožňuje tento proces, je preň totiž obzvlášť vhodný.

Celkovo vzaté môže byť TmEv chápané ako dokument „na ceste ku gnóze“,⁸ preto je legitímne čítať ho i z hľadiska gnózy, resp. gnosticizmu,⁹ príp. manicheizmu¹⁰ – t. z. že ho môžeme porovnávať s myšlienkami v iných jasne gnostických spisoch alebo so zmienkami o gnostickom učení u Otcov. TmEv je zároveň súčasťou druhého kódexu z Nag Hammádí – je teda metodologicky legitímne interpretovať ho tiež v súvislosti s ostatnými spismi tohto kódexu, predovšetkým s Filipovým evanjeliom a Tajnou knihou Jáno-

imagines their sources to be? Must he not, in other words, consider the purposes for which Thomas and Philip were written and treat these gospels as entreties before considering what the books were made up out of?”

³ Tak napr. Valantasis; predtým Lelyveld(ová), Suarez. K nim por. POKORNÝ, NHC II/2, s. 83n.

⁴ Por. predovšetkým štúdiu SELLEW, *The Gospel of Thomas*, op. cit. (jeho heslo: „Let *Thomas* be *Thomas*“) a SEVRIN, *L'interprétation*, op. cit.

⁵ „L'analyse de Religionsgeschichte doit suivre la critique littéraire, et non la précéder.“ – SEVRIN, *L'interprétation*, s. 353.

⁶ „In any case, we may be dealing here with a collection of sayings which has had multiple purposes during the course of its history.“ – NELLER, *Diversity*, s. 12.

⁷ „The Nag Hammadi readers may not have been the same theological group for which *Thomas* was originally intended.“ – NELLER, *Diversity*, s. 11, pozn. 51.

⁸ „Jesusüberlieferung auf dem Weg zur Gnosis“ – SCHRÖTER – BETHGE, *Das Evangelium*, s. 163.

⁹ Takto napr. FIEGER, *Das Thomasevangelium*; GÄRTNER, *The Theology*; HAENCHEN, *Die Botschaft*; Schrage, *Das Verhältnis*; GRANT – FREEDMAN, *Secret Sayings*; TREVIJANO ETCHEVERRÍA, *Estudios*; DEMBSKA – MYSZOR, *Teksty*, s. 78–83.

¹⁰ Por. napr. HELDERMAN, *Log 97*; Id., *Manichäische Züge*; Nagel, *Der Spruch*; Id., *Synoptische Evangelientradition*; Coyle, *The Gospel*.

vou.¹¹ Je možné čítať ho tiež napr. v kontexte židokresťanskom (Quispel); asketickom (Valantasis); v kontexte mystických tradícií (DeConick) atď.

Je však tiež legitímne interpretovať výroky TmEv len v kontexte celého koptského TmEv ako takého, bez vzťahov k iným spisom alebo k nejakým teologickým alebo náboženským smerom.¹² Základom pre takýto synchronný prístup je, že TmEv, aj keď pre nás nemusí vykazovať nejakú jednotiacu obsahovú líniu vo svojej štruktúre,¹³ – ale len isté voľné prepojenie výrokov,¹⁴ – predstavuje najbližší referenčný systém, referenčnú jednotku, vzhľadom ku ktorej alebo v rámci ktorej by tieto výroky mohli a mali byť najskôr interpretované.

S ohľadom na charakter TmEv ako zbierky výrokov je podstatnou časťou takéhoto synchronného výkladu práve interpretácia jednotlivých logií, ktorá vychádza primárne zo zohľadnenia užšieho kontextu, napr. menšej skupiny logií prepojených tematicky alebo formálne, alebo zo súvislosti s inými logiami v TmEv, ktorá je daná napr. príbuznými myšlienkami, podobnou terminológiou, príp. formálnou blízkosťou.¹⁵ Týmto spôsobom budeme postupovať pri výklade podobenstva o perle TmEv.¹⁶

Takto vyložené podobenstvo môže byť potom porovnávané s paralelami a ich teologickým výkladom v iných dokumentoch. V tejto súvislosti tiež treba mať na pamäti, že podobné znenie, podobná terminológia neznamená automaticky podobný význam; posolstvo príslušného textu, v našom prípade podobenstva, môže byť totiž správne určené len na základe kontextu, do ktorého je zasadené a s ohľadom na zámer autora spisu. Preto je dôležité porovnávať paralelné verzie podobenstva nielen z hľadiska ich vlastnej formy, ale i z hľadiska ich vlastného obsahu a významu v kontexte toho spisu, v ktorom sa nachádzajú, ktorého sú súčasťou. Pri porovnávaní podobenstva z TmEv s paralelami v iných spisoch sa dostávame na rovinu diachrónneho výkladu. Cieľom takého porovnania je

¹¹ Takto v poslednej dobe intenzívne Enno Edzard Popkes vo svojich príspevkoch, napr. Popkes, *Ich bin das Licht*; Id., *Das Menschenbild*.

¹² „Es scheint angemessener, die EvThom-Logien zunächst einmal als eigenständige Aufnahme von Jesusüberlieferung zu betrachten, die aus sich heraus verstanden werden muß.“ – SCHRÖTER, *Erinnerung*, s. 324, pozn. 85.

¹³ K prehľadu rôznych pokusov o nájdenie štruktúry v TmEv por. PAVELČÍK, J., *Tri podobenstva*, s. 12, pozn. 57.

¹⁴ Môžeme spolu s Haenchenom hovoriť o „eine lockere Einheit“ – HAENCHEN, *Die Botschaft*, s. 13; takisto FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 5.

¹⁵ Por. SEVRIN, *L'interprétation*, s. 354–355.

¹⁶ Interpretácia podobenstva v kontexte TmEv má okrem iného za cieľ zistiť, či podobenstvo obsahuje známky redakčného spracovania autora/redaktora TmEv – ak ich totiž dokážeme identifikovať, môžeme sa tak trochu bližšie dostať k tej verzii, ktorú mal, mohol mať autor/redaktor TmEv k dispozícii. Podobne sa dá postupovať i u synoptikov. „Vypreparované“ verzie môžu tiež do istej miery prispieť k objasneniu vzťahov medzi TmEv a synoptikmi.

totiž zistiť, v akom sú vzájomnom vzťahu, a teda zistiť, z akého teologického, resp. náboženského prostredia môže pochádzať príslušné logion. Snažíme sa zistiť, či a aká existuje medzi nimi literárna a teologická príbuznosť, na základe ktorej by sa mohlo uvažovať o ich prípadnej vzájomnej (ne)závislosti. Uvedený postup tak bráni tomu, aby boli na podobenstvá TmEv automaticky aplikované napr. gnostické názory, myšlienky.¹⁷ Platí to samozrejme i pre paralely v židokresťanských a ďalších apokryfných evanjeliách (Hebrejov, Egyptanov atd.), pre Taciánovo Diatessaron a prirodzene i pre kanonické evanjeliá.

1. Log. 76

A

1 ΠΕΧΕ ΙC ΧΕ ΤΗΝΤΕΡΟ ΗΠΕΙΩΤ ΕCΤΝΤΩΝ ΑΥΡΩΜΕ ΝΕΨΩΩΤ ΕΥΝΗΤΑϚ
 ΗΜΑΥ ΝΟΥΦΟΡΤΙΟΝ ΕΑϚΖΕ ΑΥΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

2 ΠΕΨΩΤ ΕΤΗΜΑΥ ΟΥCΑΒΕ ΠΕ ΑϚΤ ΠΕΦΟΡΤΙΟΝ ΕΒΟΛ ΑϚΤΟΟΥ ΝΑϚ
 ΗΠΙΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΟΥΩΤ

B

3 ΝΤΩΤΝ ΖΩΤ ΤΗΥΤΗ ΨΙΝΕ ΝCΑ Π{ΕϚ}ΕΖΟ¹⁸ ΕΜΑϚΩΧΗ ΕϚΜΗΝ ΕΒΟΛ
 ΠΜΑ ΕΜΑΡΕ ΧΟΟΛΕC ΤΖΝΟ ΕΖΟΥΝ ΕΜΑΥ ΕΟΥΩΜ ΟΥΔΕ ΜΑΡΕ ϚϚΝΤ¹⁹
 ΤΑΚΟ

A

1 *Ježiš povedal: Kráľovstvo Otca sa podobá človekovi obchodníkovi, ktorý mal tovar²⁰ a ktorý našiel perlu.*

2 *Ten obchodník boľ²¹ je²² múdry. Tovar predal. Kúpil si tú jediná perlu.²³*

¹⁷ Konkrétnym príkladom takejto neadekvátnej aplikácie môže byť napr. Gärtnerov výklad podobenstva o stratenej ovci v TmEv 107 na základe podobného podobenstva z *Evanjelia Pravdy*. Por. PAVELČÍK, Podobenstvo o pastierovi, s. 71–72. Tiež je napr. vhodné rozlíšiť a určiť, či sa jedná a) o látku rýdzo gnostickú alebo b) o látku, ktorá je spoločná gnosticizmu a kresťanstvu alebo c) o látku, ktorá je pôvodne kresťanská, ktorá však bola adaptovaná pre gnostické účely. Takto WILSON, *Studies*, s. 21.

¹⁸ Tento typ zátvoriek znamená „text deleted by editor; a conjecture“. LAYTON, *Nag Hammadi*, s. 35.

¹⁹ „ϚϚΝΤ, assimilation pour ΝϚΝΤ „vermes“ (ou pour ΠϚΝΤ „vermis“?).“ – GARITTE – CERFAUX, *Les paraboles*, s. 308. Preklad v pluráli uvádza napr. GRANT – FREEDMAN, *Secret Sayings*, s. 171. Ostatní vášinou singulár.

²⁰ Ako „ballot“ (balík, batoh) prekladá slovo ΦΟΡΤΙΟΝ SEVRIN, *La rédaction*, s. 347, pozn. 12.

²¹ Takto napr. LAYTON, *Nag Hammadi*, s. 81; NORDSIECK, *Das Thomas-Evangelium*, s. 287

²² Takto napr. POKORNÝ, *Tomášovo evanjelium*, s. 136; PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 192. „Im Koptischen ein Nominalsatz, der sich ohne weiteres ins Präteritum hätte transponiert lassen.“ [preklad v min. čase považuje za] „die sachlich zwar erforderliche, vom Text aber eben nicht gedeckte Übersetzung“. – *IBD.*, s. 194, pozn. 3. Text v zátvorkách J. P.

²³ LINDEMANN, *Zur Gleichnisinterpretation*, s. 219, pozn. 21 považuje za vhodnejší preklad slova ΟΥΩΤ „die besagte“. Odvoláva sa na WESTENDORF, *Koptisches Handwörterbuch*,

B

3 Vy sami tiež hľadajte ten [jeho] poklad nepomiňajúci, trvalý, tam, kde sa mola nepriblíži, aby žrala, ani červ neničí.

Koptský text podobenstva je dobre zachovaný a čitateľný. V tretej vete sa však nachádza jeden textovokritický problém, ktorý súvisí so slovom π{εϩ}εϩο. V rukopise druhého kódexu je totiž druhé ε dopísané dodatočne nad linku.²⁴ Bez neho slovo znie πεϩο („jeho tvár“), čo zrejme pisateľovi tohto kódexu nedávalo zmysel, a preto doplnil ďalšie ε, čím dosiahol význam „jeho poklad“, ktorý je zrozumiteľnejší a pochopiteľnejší. Medzi (editormi a) bádateľmi TmEv však neexistuje zhoda ohľadom pôvodného (a snáď i správneho) znenia tohto miesta, a preto sa emendácie líšia. *Editio princeps* spolu s Laytonovým vydaním²⁵ považujú za správne znenie πεϩο („ten poklad“).²⁶ Takáto emendácia je však niektorými autormi považovaná za neadekvátnu, nevidia dôvod, prečo by bolo treba sa k nej uchýľovať.²⁷ Prítomnosť privlastňovacieho člena považujú naopak za pôvodnú, pretože prostredníctvom neho sú navzájom obsahovo prepojené obe časti log. 76,²⁸ čo môže byť považované za prejav redakčnej činnosti autora/redaktora TmEv.²⁹

2. Kontext

Predchádzajúce log. 75 obsahuje Ježišov výrok o mnohých, ktorí stoja pri dverách, ale len „monachovia“ sú tými, ktorí vstúpia do svadobnej miestnosti.³⁰ Medzi log. 75 a 76 neexistuje evidentná terminologická, formálna

s. 279. Tento význam je síce (lexikálne) možný, ale v kontexte TmEv má slovo οϣϣτ i dôležitý význam teologický.

²⁴ Por. napr. LABIB, *Coptic Gnostic Papyri*, s. 94.

²⁵ „Copyist first wrote πεϩο, then added another ε above the line (πεϩεϩο) and neglected to cancel the superfluous letters εϩ.“ – Layton, *Nag Hammadi*, s. 80.

²⁶ „Correct is πεϩο.“ – Guillaumont et al., *The Gospel*, s. 42. Zaujímavé vysvetlenie, ktoré predpokladá achmimickú predlohu, ponúka pre tento prípad Arthur, *The Gospel*, s. 238: „In 89.1, the scribe began to write πεϩο, „his face“, but corrected to Ach. πεϩεϩο, „his treasure“. Exactly the same misperception of ϩο for Ach. εϩο occurs again in 94,20 where the ε- of εϩο is added above the line.“ „The ε- of εϩο is added above the line. The scribe read πεϩο, „his face“, probably not recognizing the Ach. εϩο, „treasure“; correct Sah. is λϩο. The vorlage perhaps read ϣINE CE πεϩο.“ – *Ibd.*, s. 170.

²⁷ Tak napr. SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 159, pozn. 2; Fieger, *Das Thomasevangelium*, s. 210.

²⁸ Por. LINDEMANN, *Zur Gleichnisinterpretation*, s. 220, pozn. 29; SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 159.

²⁹ Por. DEHANDSCHUTTER, *La parabole*, s. 257.

³⁰ Ku „svadobnej miestnosti“ por. napr. PAVELČÍK, *Kupci a obchodníci*, s. 28.

a ani obsahová súvislosť.³¹ Snáď istá blízkosť medzi nimi by mohla byť založená na istej významovej príbuznosti termínov **ΟΥΩΤ** („jediný“) a **ΜΟΝΑΧΟC** („samojediný/jednotlivý“).³² Tá však závisí na ich interpretácii v kontexte TmEv.³³

Dehandschutter poukazuje na skutočnosť, že log. 73–75 majú spoločnú (explicitnú) opozíciu termínov „veľký/veľa/mnoho“ a „málo/nič/samojediný“,³⁴ ktorá by mohla byť istým spôsobom prítomná i v log. 76: (všetok) tovar vs. jediná perla.³⁵ Takáto explicitná opozícia však v log. 76 nie je, a aj keby sme o nej uvažovali, tak v žiadnom prípade nie je tak vyhrotená ako v uvedených logiách.³⁶

V log. 77 sa nachádza jeden z Ježišových výrokov typu „ja som“. Ježiš sa tu predstavuje ako ten, ktorý je svetlom nad všetkým; všetko je z neho, k nemu všetko prišlo. Je všade: v dreve, pod kameňom.³⁷ „Nájdete ma tam“ (**ΤΕΤΝΑΖΕ ΕΡΟΕΙ ΜΗΛΥ**). Log. 76 má s log. 77 spoločné slovo „nájsť“ (**ΖΕ Ε-**) a s ním spojenú tematiku hľadania a nájdenia.³⁸ Na základe tejto skutočnosti by sme mohli predbežne uvažovať o užšej súvislosti medzi „kráľovstvom“, „perlou“ a „pokladom“ (log. 76) na jednej strane a Ježišom (log. 77) na strane druhej.

³¹ Podobne i LINDEMANN, Zur Gleichnisinterpretation, s. 219. „Die Stichwortverbindung zum vorangehenden Logion bzw. Logienkomplex ist unauffällig.“ – NORDSIECK, *Das Thomas-Evangelium*, s. 287.

³² „**ΟΥΩΤ** est à interpréter ici dans un sens autre que la notion proprement théologique de l'unité, mais il n'en est pas moins vrai que **ΟΥΩΤ** rappelle l'expression **ΟΥΑ ΟΥΩΤ**, l'équivalent copte du **μοναχός** (voir logia 4, 22, 23 et 16, 49, 75), et par ce biais, les deux paroles e trouvent unies. Une connexion du même genre intervient entre le logion 48 (**ΟΥΩΤ**) et 49 (**μοναχός**).“ – DEHANDSCHUTTER, La parabole, s. 246.

³³ K uvedeným termínom por. napr. VENTURA, *Spiritualita*, s. 13–16; CHARRON, À propos de **ΟΥΑ ΟΥΩΤ**, op. cit. K **ΜΟΝΑΧΟC** veľmi podrobne POPKES, *Das Menschenbild*, s. 145–211. Popkes venuje vzťahu týchto dvoch termínov v TmEv zvláštny exkurz, kde dochádza k záveru, že v kontexte TmEv sa nedá medzi nimi určiť jednoznačne sémantický vzťah a z rôznych interpretácií má každá nejakú *particula veri*. I keď zostáva otvorené, či môžu byť chápané ako sémantické ekvivalenty, tak sa môže tvrdiť, že „die Aussagen über die **ΜΟΝΑΧΟΙ** und die Forderung einer Überwindung der individuellen Existenz sachlich aufeinander bezogen sind“. – *Ibd.*, s. 171–172.

³⁴ Por. DEHANDSCHUTTER, La parabole, s. 245–246.

³⁵ Por. tiež NORDSIECK, *Das Thomas-Evangelium*, s. 287.

³⁶ Na rozdiel od Mt paralely. K tomu pozri nižšie.

³⁷ Túto prítomnosť môžeme interpretovať pan-en-theisticky; tak POKORNÝ, Tomášovo evangelium, s. 137.

³⁸ Por. DEHANDSCHUTTER, La parabole, s. 246.

3. Dve časti logia

Log. 76 sa skladá z dvoch častí. Prvá časť (A) (log. 76,1–2) obsahuje samotné podobenstvo³⁹ o obchodníkovi a perle, druhá (B) (log. 76,3) výzvu adresátom o hľadaní nezničiteľného pokladu.⁴⁰ Činnosť obchodníka, ktorej je pripodobňované kráľovstvo Otca, sa tak stáva vzorom, príkladom istého jednanja a postoja voči kráľovstvu, ktoré majú zaujať čitatelia TmEv. Táto skutočnosť je vyjadrená i nápadnou zmenou času:⁴¹ udalosť nájdenia perly je popisovaná indikatívnym spôsobom v minulom čase a výzva k hľadaniu pokladu v prítomnom čase (s počiatočným imperatívom). Formálne sú obe časti prepojené slovom **ζωτ** „tiež“ a privlastňovacím členom **τεα** „jeho (poklad)“.⁴²

Privlastňovací člen „jeho“ sa vecne zrejme vzťahuje k obchodníkovi z druhej vety.⁴³ V každom prípade je takto prostredníctvom tohto člena poukázané na to, že „perla“ a „poklad“ predstavujú to isté. Jedná sa pravdepodobne o redakčný zásah, na základe ktorého je treba perlu a poklad vidieť a interpretovať vo veľmi úzkej súvislosti.⁴⁴ Mohlo by sa uvažovať i o možnosti, že „jeho“ (poklad) bolo doplnené preto, že tretia veta má funkciu zdôvodnenia predchádzajúceho podobenstva o perle (v zmysle „preto i vy hľadajte...“).⁴⁵

Výzva v druhej časti log. 76 je tak zároveň interpretáciou⁴⁶ a aplikáciou uvedeného podobenstva.⁴⁷ Na základe toho môžeme usudzovať, že perla pre čitateľa TmEv predstavuje nepomíňajúci, trvalý poklad.⁴⁸ V súvislosti s použitím týchto termínov v TmEv je perla niečo cenné, čo nemá byť hádzané

³⁹ Presnejšie snád parabola (použitie minulého času, nie bežná reakcia), por. ΤΙΧΥ, Co je to podobenství, s. 4–5.

⁴⁰ „GThom 76 is a parable (simile) with an aphoristic conclusion.“ – KING, Kingdom, s. 56. TmEv 76,3 môže slúžiť ako „a summary admonition“. Tak JOHNSON, The Gospel of Thomas, s. 314.

⁴¹ Por. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 210.

⁴² K vecnej spojitosti pozri nižšie 7. *Posolstvo*.

⁴³ K. King (ová) má ale iný názor: „The pronoun (of his treasure) refers to the father and reflects adaptation of the aphorism to the parable.“ – KING, Kingdom, s. 56.

⁴⁴ FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 210; Plisch, *Das Thomasevangelium*, s. 193.

⁴⁵ Por. NORDSIECK, *Das Thomas-Evangelium*, s. 289.

⁴⁶ Por. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 210; Montefiore, s. 239–240.

⁴⁷ Por. VALANTASIS, *The Gospel*, s. 154; Sheppard, s. 299.

⁴⁸ „Le mots „qui dure“ peuvent être évalués comme addition rédactionnelle, interprétant l'expression précédente „qui ne tarit pas“.“ – DEHANDSCHUTTER, La parabole, s. 257.

sviniam (log. 93). Poklad je poklad skrytý, ktorý treba poznať, hľadať a nájsť (log. 109).⁴⁹

Treba však konštatovať, že z hľadiska terminológie, ale i vecne druhá polovica log. 76 k prvej „nesedí“: vyzýva síce k „hľadaniu“, ale obchodník z prvej časti nič nehľadá;⁵⁰ hovorí o „trvanlivosti“ pokladu, ktorému by v prvej časti mala zodpovedať perla, avšak u perly nie je o „trvanlivosti“ explicitne žiadna reč; a naopak v druhej časti nie je reč o „jedinosti“ (jedinečnosti) pokladu. Na základe termínov „poklad“ a „hľadanie“, resp. „nájdenie“ by druhá časť log. 76 skôr pasovala k log. 109.⁵¹ Uvedená inkongruencia oboch častí však nič nemení na skutočnosti, že druhá prvú interpretuje,⁵² resp. že autor/redaktor TmEv ich umiestnil vedľa seba preto, aby sa vzájomne interpretovali.⁵³

4. Terminológia

Log. 76 obsahuje teologicky dôležité termíny TmEv: „kráľovstvo“ (ΜΗΤΕΡΟ);⁵⁴ „nájst“ (ΖΕ Ε-) (log. 1; 8; 21; 27; 38; 49; 56 (2×); 58; 64; 68; 76; 77; 80 (2×); 107; 109; 111);⁵⁵ „jediný“ (ΟΥΩΤ) (log. 4; 22; 23; 48; 76); „hľadať“ (ΩΙΝΕ) (log. 2 (2×); 18; 24; 28; 38; 59; 60; 76; 92 (2×); 94; 107); („poklad“ ΕΖΟ [log. 45 (2×), 76, 109 (2×)]). Okrem nich sa tu nachádzajú „teologicky indiferentné“ termíny a tie sú prevažne špecifické len pre log. 76: ΕΩΩΩΤ log. 64; 76 (2×); ΦΟΡΤΙΟΝ log. 76 (2×); ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ log. 76 (2×); 93; ΣΑΒΕ log. 76; ΩΧΝ log. 76; ΜΗΝ log. 76; ΧΟΟΛΕΣ log. 76; ΦΝΤ log. 9; 76.

⁴⁹ Je treba poznamenať, že slovo ΕΖΟ sa v TmEv nachádza v log. 45 (2×); 63; 76; 109 (2×); v log. 63 je použité v množnom čísle vo význame „sklady“. V ostatných prípadoch sa vyskytuje len v jednotnom čísle vo význame „poklad“. Por. Emmel, s. 265. V log. 45 je ΕΖΟ použité tiež v negatívnom zmysle (zlý „poklad“ alebo „sklad/skladisko/pokladnica/zásobáreň“).

⁵⁰ Por. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 211.

⁵¹ Ku vzťahu log. 76 a 109 pozri nižšie časť 5. Por. NORDSIECK, *Das Thomas-Evangelium*, s. 290.

⁵² Por. KING, *Kingdom*, s. 56.

⁵³ „Die Verknüpfung dürfte durch den assoziativen Zusammenhang von »Perle« und »Schatz« motiviert sein. Perlen, ein teures Importgut aus Indien, waren im Mittelmeerraum erst seit Alexander dem Grossen heimisch und galten als besonders kostbar.“ – PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 192. I tak v ich spojení bol autor/redaktor TmEv nedôsledný; slovo „tiež“ z druhej časti nezodpovedá ničomu z prvej, na nič nenaväzuje a na nič ani neodkazuje.

⁵⁴ K výskytu v TmEv a výkladu pozri napr. PAVELČÍK, *Kupci*, s. 25–27.

⁵⁵ Por. EMMEL, *Indexes*, s. 276.

Z tohto štatistického prehľadu vidíme, že v prípade niektorých teologicky závažných termínov TmEv, ktoré má spoločné s viacerými inými logiami, sa môže uvažovať o redakčnej činnosti, úprave autora/redaktora TmEv.⁵⁶

5. Hľadanie a nájdenie

V TmEv sa okrem log. 76 nachádzajú ešte dve podobenstvá, kde sa nachádza tematika hľadania a/alebo nájdenia⁵⁷ a zároveň sa týkajú kráľovstva: podobenstvo a pastierovi a stratenej najväčšej ovci (log. 107)⁵⁸ a podobenstvo o poklade skrytom v poli (log. 109). Téma nájdenia je síce prítomná i v log. 8,⁵⁹ v podobenstve o múdrom rybárovi, avšak v tomto prípade sa nejedná priamo a explicitne o podobenstvo o kráľovstve.⁶⁰

S log. 107 má log. 76 spoločný dôraz na jedinosť, jedinečnosť hľadaného, resp. nájdeného. Mimoriadna hodnota perly je zvlášť zdôraznená práve explicitným poukázaním na jej jedinečnosť použitím slova οϰ\omega\tau , „jediná“, „jedinečná“ v tom zmysle, že neexistuje iná než táto.⁶¹ V log. 76 je táto hodnota a jedinečnosť snáď ešte viac zvýraznená tou skutočnosťou, že perla predstavovala žiadaný artikel, ozdobný šperk, ktorý mohol mať nesmiernu cenu i v malom množstve; preto práve v dobe helénizmu predstavovala to najcennejšie, a preto bola i príkladom, stelesnením mimoriadneho zisku.⁶²

Pastier v log. 107 hľadá „tú jednu“ zablúdenú najmilšiu ovцу dovedy, až ju nájde ($\text{αϰ\omega\iota\text{ν}\epsilon\ \bar{\iota}\varsigma\ \bar{\alpha}\ \pi\iota\omega\alpha\ \psi\alpha\text{ν}\tau\epsilon\alpha\zeta\epsilon\ \epsilon\pi\omega\zeta$). Na druhej strane obchodník kúpil „tú jednu“ perlu ($\text{\pi\iota\mu\alpha\rho\gamma\alpha\rho\iota\text{τ}\iota\varsigma\ \text{ο}\rho\omega\tau$), ktorú predtým našiel ($\text{\epsilon\lambda\alpha\zeta\epsilon\ \lambda\upsilon\mu\alpha\rho\gamma\alpha\rho\iota\text{τ}\iota\varsigma}$).⁶³ V oboch prípadoch je dôsledkom uvedeného

⁵⁶ V prípade οϰ\omega\tau zrejme ide o redakčný dodatok autora/redaktora TmEv, predovšetkým v súvislosti s log. 8 a 107. Por. Sevrin, *La rédaction*, s. 349.

⁵⁷ „Die Aufforderung, dass es [dieses unangreifbare Gut] gesucht werden muss, dass man sich innerlich darauf auszurichten hat, zeigt, dass im Hintergrund des Gleichnisses der Grundsatz vom Suchen und Finden steht. Es stellt im Kontext des EvThom den nächstgelegenen semantischen Bezug dar.“ – ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 148. K tematike *hľadať–nájsť* v TmEv por. napr. PERETTO, LOGHIA, s. 39–42.

⁵⁸ Hľadanie ako hlavný motív je len v log. 107. Por. PATTERSON, *The Gospel*, s. 145. V log. 76 a 109 je motív hľadania a/alebo nájdenia prítomný, v log. 76 nie nezásadne.

⁵⁹ Por. ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 138–164. K týmto štyrom podobenstvám DAVIES, *A Cycle*, s. 17: „As Thomas emphasizes seeking and finding, so do these parables focus upon the moment of discovery.“

⁶⁰ I v prípade log. 8 sa môže usudzovať, že je v ňom reč o kráľovstve, avšak nepriamo a implicitne. Por. PAVELČÍK, *Podobenstvo o múdrom rybárovi*, s. 39. K diskuzii ohľadom emendácie „človeka“ na „kráľovstvo“ v log. 8 pozri *Ibd.*, s. 35–37.

⁶¹ Por. DEHANDSCHUTTER, *La parabole*, s. 256–257.

⁶² Por. ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 145.

⁶³ Vhodnejší by snáď bol preklad „natrafil na perlu“, pretože sa jedná o náhodné „nájdenie“, akoby na ceste.

jednania opustenie, resp. vzdanie sa niečoho. Pastier kvôli tej jednej ovci opúšťa ostatných deväťdesiatdeväť; obchodník „obetuje“ všetok svoj tovar, aby získal tú jednu perlu. Podobný moment nachádzame i v log. 8, kde rybár odhadzuje všetky ostatné malé ryby a ponecháva si len tú veľkú. V tejto súvislosti však vidíme, že v log. 8 na rozdiel od uvedených dvoch podobenstiev nie je explicitne kladený dôraz na jedinosť/jedinečnosť tej ryby (nie je tu explicitne uvedené, že sa jedná o „jednu“ rybu), ale skôr na jej kvalitu („veľká dobrá ryba“ – $\text{ΟΥΝΟΣ } \bar{\text{ΝΤΕΤ}} \text{ } \text{ΕΝΑΝΟΥΡΥ}$) vzhľadom k ostatným uloveným rybám.⁶⁴ Na druhej strane je treba dodať, že kvalitatívny aspekt má log. 8 spoločný s log. 107, kde zablúdená a hľadaná ovca je tá „najväčšia“ (ΠΝΟΣ) a zároveň najmilovanejšia.

Logiá 76 a 109 majú spoločnú terminológiu, ktorá sa týka (hľadania, ale predovšetkým) nájdenia pokladu a s tým tiež súvisiacu terminológiu predávania – kupovania, i keď trochu odlišne použitú. V log. 76 obchodník „nájde“ „perlu“ („poklad“),⁶⁵ čo ho vedie k tomu, že „predá“ svoj tovar a „perlu“ („poklad“) „kúpi“. V log. 109 syn „predá“ pole (kde je „poklad“, o ktorom on nevie), niekto ho „kúpi“ a „nájde“ tam „poklad“.

Niektorí autori uvažujú o tom, že hľadanie a nájdenie v týchto podobenstvách môže byť spojené tiež s ťažkosťami, s úzkosťou, námahou.⁶⁶ To by však plne platilo len pre log. 107,3 kde sa o námahe hovorí explicitne.⁶⁷ V log. 76,3 výzva k hľadaniu trvalého pokladu skôr evokuje myšlienku úsilia – „usilujte sa nájsť, usilujte o“ –, než myšlienku námahy. Ani v situácii, kedy predáva svoj tovar (log. 76,2), sa o námahe nehovorí; skôr by sa tu naopak dalo uvažovať – na základe vyššie uvedenej súvislosti – o podobnej situácii, ako v log. 8, t. z. že sa tovaru v prospech perly vzdáva „bez ťažkostí, bez problémov, bez váhania“ ako rybár v log. 8.⁶⁸ V log. 109,3 sa nehovorí o samotnom hľadaní, ale len o nájdení (pokladu), ku ktorému dôjde skôr náhodne než cielene. Kupec poľa síce na ňom pracuje, avšak účelom tejto jeho práce nie je hľadanie a nájdenie pokladu.⁶⁹ O nejakej námahе opäť nie je explicitná zmienka.

⁶⁴ BRISCOE, *A Comparison*, s. 88 ale tvrdí (nepresvedčivo) niečo iné: „Similarly, the significance of the number „one“ may be paralleled in Logion 8.“

⁶⁵ K takejto identifikácii nás oprávňuje vyššie uvedená súvislosť medzi perlou a pokladom v log. 76.

⁶⁶ POF. GARITTE – CERFAUX, *Les paraboles*, s. 319; Dehandschutter, *La parabole*, s. 257, 259.

⁶⁷ $\bar{\text{ΝΤΑΡΕΦΥΣΕ}} \text{ } \text{ΠΕΧΑΥ}$ („po tom, čo sa namáhal, povedal“).

⁶⁸ POF. PAVELČÍK, *Podobenstvo o múdrom rybárovi*, s. 43–44.

⁶⁹ POF. PAVELČÍK, *Podobenstvo o poklade*, s. 31.

Odhliadnúc od všetkých ostatných výrazných rozdielov práve spoločná terminológia hľadania/nájdenia⁷⁰ niečoho cenného, dôležitého,⁷¹ – a následného rozhodnutia sa, nasadenia pre to za účelom „vlastnenia“ – vytvára tiež istú motívickú, ale i obsahovú, „teologickú“ príbuznosť medzi podobenstvami v log. 8; 76; 107 a 109, ktorá v kontexte TmEv nie je nevýznamná už z toho dôvodu, že uvedené termíny sú v TmEv zásadným spôsobom spojené s dosiahnutím spásy a (večného) života (por. log. 1; 2; 18).

6. Múdry obchodník

Hlavným protagonistom podobenstva je obchodník, ktorý predáva a kupuje a v konkrétnom prípade, tu popisovanom, koná dokonca múdro. O obchodníkoch a obchodnej činnosti sa v TmEv hovorí ešte v log. 64,⁷² kde sú kupci a obchodníci, na rozdiel od log 76, predstavení v negatívnom svetle ako tí, ktorí odmietajú pozvanie na hostinu, na miesta Otca. Log. 76 svojím pozitívnejším pohľadom na obchodníka do istej miery neutralizuje, koriguje toto negatívne hodnotenie obchodníkov.⁷³ Obchodná činnosť, podobne ako i materiálne bohatstvo, sama osebe teda nie je v TmEv pojatá negatívne, ale skôr sa kritizuje isté naviazanie sa na ňu, jej prioritné postavenie v rebríčku hodnôt, ktoré bráni vstupu do kráľovstva.⁷⁴

Múdry (καβε) obchodník sa podľa TmEv svojím postojom a konaním podobá múdremu (πμνηστ)⁷⁵ rybárovi z log. 8.⁷⁶ Je dobré si v tejto súvislosti uvedomiť, že obchodník je múdry, a preto jedná následne tak, ako jedná; podobne je tomu i v log. 8.⁷⁷ Nie je to teda opačne, totiž že najskôr jedná a až na základe svojho jednania je považovaný za múdreho. Múdrost' oboch nie je múdrost' teoretická, špekulatívna, ale múdrost' (z hľadiska spásy, pri stretnutí s kráľovstvom) praktická, rozumnosť – obaja totiž využívajú príle-

⁷⁰ Termíny „hľadať“ (ψινη) a „nájsť“ (ζε-, δινε) sa nachádzajú v jednom logiu v log. 2; 28; 38; 76; 92; 94; 107; „hľadať“ (ψινη) ešte v log. 18; 24; 60.

⁷¹ PATTERSON, *The Gospel*, s. 145 výstižne poznamenáva: „But the Gospel of Thomas itself never specifies what is to be sought.“

⁷² Tiež v log. 109. Termín τσογ („kúpiť“) sa nachádza v log. 64; 76; 109 a εψωπτ/εψοτε („obchodník/obchodníci“) v log. 64; 76 (2×).

⁷³ Por. VALANTASIS, *The Gospel*, s. 154–155.

⁷⁴ O vzťahu TmEv k bohatstvu por. PAVELČÍK, *O bohatom človekovi*, s. 144–146.

⁷⁵ Tieto dve koptské slová sú si významovo veľmi blízke. Por. SIEGERT, *Nag-Hammadi-Register*, s. 80; 171.

⁷⁶ Svojím správaním im je podobný aj pastier z log. 107, ten však nie je explicitne charakterizovaný ako „múdry“.

⁷⁷ Na základe tejto súvislosti by sa tiež mohlo podobenstvo označiť ako podobenstvo o múdrom obchodníkovi.

žitosť, keď „natrafia“ na kráľovstvo v nejakej jeho podobe. Záleží im len na tom jednom (perla – veľká ryba), všetkého ostatného (tovar – malé ryby) sa istým spôsobom vzdávajú.

Na druhej strane sa však zdá, že v log. 76 nie je explicitne prítomná až taká radikalita ako v log. 8, kde odhadzuje „všetky“ ostatné malé ryby. V log. 76 „len“ predá tovar, ktorý mal práve pri sebe a ktorý i tak bol určený k predaju⁷⁸ (tu však z neho nemá „adekvátny“ finančný zisk),⁷⁹ ostatného svojho majetku sa nezrieka, ale v tej chvíli to ani nie je potrebné. Perla má zrejme hodnotu celého toho tovaru (ΦΟΡΤΙΟΝ),⁸⁰ ktorý predal. Pre obchodníka, ktorý je charakterizovaný ako múdry obchodník, musí stáť za to predat tovar⁸¹ a kúpiť perlu, musí sa mu to vyplatiť. Perla pre neho tú hodnotu musí mať, keď si (ΝΑΛΙ) ju kupuje. Môžeme však len špekulovať o tom, či tú perlu kúpil preto, aby ju potom výhodnejšie, ako „múdry“ obchodník, speňažil.⁸² Podobenstvo o tom nič nehovorí a ani nie je dôvod to prepokladať i (alebo predovšetkým) v súvislosti s výzvou, kde sa hovorí o trvalom poklade, teda späťne o „trvalej“ („nezničiteľnej“) perle, ktorá mu zostane, ktorú si ponechá.

Múdroseň obchodníka tak nemusí byť múdroseňou striktno obchodníckou, rýdzo ekonomickou⁸³ a podobne ako v prípade múdrego rybára⁸⁴ by práve takéto jeho „nemúdre“ jednanie ukazovalo na to, že podobenstvo ako také je zrozumiteľné až vtedy, ak ho čítame v súvislosti s „kráľovstvom“, uvedeným na začiatku, a s postojom, ktorý treba voči kráľovstvu zaujať. Podľa obvyklých obchodníckych mier, postojov, teda z hľadiska svetskej múdrosti by obchodník jednal skutočne nerozumne, riskantne. Táto jeho údajná „nerozumnosť“ je však práve tým adekvátnym postojom, ktorý treba zaujať voči kráľovstvu – postoj bezpodmienečného odovzdania sa kráľovstvu, ukonče-

⁷⁸ „die Handelsware, die er bei sich hat“ – Hunzinger, *Unbekannte Gleichnisse*, s. 220; „es bleibt also offen, womit er handelt“ – Jeremias, *Die Gleichnisse*, s. 198.

⁷⁹ Preto v tejto súvislosti hovorí ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 152 skôr o výmene („Tausch“).

⁸⁰ „Der gesamten Ware steht die einzige Perle gegenüber. Diese Gegenüberstellung bildet den Kontrast des Spruches.“ – FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 210.

⁸¹ POE, FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 211.

⁸² „As in other parables (Log. 64 and 65), he meant to show that merchandise was unimportant; in fact, the merchant was prudent because he sold the merchandise and bought the one pearl.“ – BRISCOE, *A Comparison*, s. 88.

⁸³ NORDSIECK, *Das Thomas-Evangelium*, s. 288 poukazuje na to, že perla síce pre obchodníka predstavuje najvyššiu ideálnu hodnotu, ale z hľadiska ekonomického je skôr neužitočná.

⁸⁴ V log. 8 môžeme vidieť, že ak by rybár nebol označený ako múdry, tak jeho konanie by skôr bolo konaním nerozumného, hlúpeho rybára. POE, PAVELČÍK, *Podobenstvo o múdrom rybárovi*, s. 40–41.

nie všetkých ostatných svetských väzieb a odpútanie sa od majetku.⁸⁵ Toto kráľovstvo predstavuje hodnotu, ktorá presahuje hodnotu všetkého ostatného a ktorá je vyjadrená jedinečnosťou perly. Neobvyklé konanie obchodníka, plne zamerané na túto jedinečnosť perly, zároveň vedie čitateľa k premýšľaniu o kráľovstve, jeho jedinečnosti,⁸⁶ čím vytvára plynulý myšlienkový prechod k nasledujúcej výzve v tretej vete, a tak čitateľa na ňu pripravuje.

Dôvodom pre jeho konanie mohla byť tá skutočnosť, že perly boli v staroveku veľmi cenené a predstavovali istú bezpečnú investíciu, pretože nepodliehali bežným prvkom porušenia, deštrukcie a tiež ich veľkosť a charakter umožňovali, že mohli byť vcelku ľahko a bezpečne transportované. Zvlášť aspekt neporušiteľnosti v protiklade voči inému typu majetku, porušiteľnému, pomíňajúcemu kapitálu bol vhodný pre to, aby perle bolo prirovnané kráľovstvo. Z tohto hľadiska bol teda obchodník múdry – vymenil pomíňajúce bohatstvo za trvalé.⁸⁷

Iný zaujímavý (gnostický) výklad predkladá R. Kasser. Podľa neho obchodník je múdry, pretože urobil obchod, ktorý mu umožní stiahnuť sa, zanechať obchodovanie. „Uskutočnil ideálnu investíciu, našiel nevyčerateľný poklad, kapitál, ktorý prináša zisk v tej miere, že sa z neho môže čerpať bez strachu, že by z neho ubúdalo. A tento poklad, to je Gnóza.“⁸⁸

Log. 76 a 8 môžeme považovať za veľmi blízke paralely z hľadiska formálneho, z hľadiska naratívnej štruktúry, zámeru i pointy.⁸⁹ Majú niekoľko spoločných, len pre nich typických momentov: subjekty porovnania v oboch sú identifikované svojou činnosťou (obchodník; rybár), obaja protagonisti sú takto uvedení i druhýkrát a obaja sú charakterizovaní ako múdri, čo potvrdzujú predovšetkým svojím postojom, konaním pri stretnutí s kráľovstvom, teda tým, že sa kvôli nemu zbavujú všetkého toho, čo je v porovnaní s ním bezvýznamné. Preto oba uvedené atribúty, ktoré sa týkajú múdrosti (САБЕ, РМНЗНТ), môžu byť považované za prejavy redakčnej činnosti, pochádzajúcej z rovnakého okruhu.⁹⁰

⁸⁵ POR. PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 193.

⁸⁶ POR. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 212–213.

⁸⁷ POR. SHEPPARD, *A Study*, s. 299–301.

⁸⁸ KASSER, *L'Évangile*, s. 98–99.

⁸⁹ POR. HUNZINGER, *Unbekannte Gleichnisse*, s. 217 a 220; KASSER, *L'Évangile*, s. 99; ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 149.

⁹⁰ POR. CAMERON, *Parable*, s. 26; MENESTRINA, *Le parabole*, s. 84.

7. Posolstvo

Na základe vyššie uvedených skutočností môžeme konštatovať, že posolstvo podobenstva o perle v log. 76 je podobné posolstvám podobenstiev v log. 8; 107; 109.⁹¹ Perla-poklad predstavuje to božské v človeku, jeho pravú duchovnú podstatu, identitu,⁹² kráľovstvo, ako je chápané v TmEv, na ktoré keď človek *natrafí*, keď si ho uvedomí, tak jediným „múdrym“ postojom a konaním je postaviť ho na prvé miesto vo svojom hodnotovom rebríčku, vo svojom živote, *urobiť* (momentálne) *maximum* pre to, aby ho získal a udržal.

Samotné podobenstvo v log. 76,1–2 (a do istej miery podobne i v log. 8) ukazuje, že stretnutie s kráľovstvom nemusí byť výsledkom jeho cieľavedomého hľadania, ale môže byť nečakané, náhodné. Obchodník v podobenstve nie je (špecializovaný) obchodník s perlami (ako v Mt paralele), ale skôr obchodník (s bližšie neurčeným, a teda pravdepodobne) so zmiešaným tovarom. Ale i pri takomto (necielenom) stretnutí je možné rozpoznať hodnotu nájdeného, jeho ojedinelosť, jedinečnosť a zaujať adekvátne správny, t. j. múdry postoj,⁹³ ktorý spočíva v tom, že človek sa vzdá toho, čo má pri sebe,⁹⁴ aby získal trvalý poklad, večný život v kráľovstve Otca, na miestach Otca.⁹⁵ S kráľovstvom, resp. o kráľovstvo je možné dokonca „obchodovať“, ale človek musí zaplatiť veľmi vysokú cenu, aby ho získal.

Po tom, čo bol čitateľovi log. 76 ukázaný múdry postoj, ako sa treba zachovať pri stretnutí s perlou-kráľovstvom,⁹⁶ nasleduje výzva (log. 76,3), ktorá svojím spôsobom dopĺňa a upravuje obraz podobenstva⁹⁷ a vedie čitateľa TmEv k tomu, aby nič neponechal náhode a usiloval sa (hľadať a) nájsť trvalý,⁹⁸ nezničiteľný poklad, poznať seba, kráľovstvo, ktoré je v ňom,

⁹¹ Podobne ako v log. 8; 107; 109 sa i tu nachádza „cette mème préférence pour la grande réalité une fois découverte“. – SEVRIN, La rédaction, s. 352.

⁹² „das göttliche Selbst, der pneumatische Wesenskern“ – SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 158.

⁹³ Por. Dehandschutter, La parabole, s. 253.

⁹⁴ To, čo vyžaduje situácia: tu stačí „obetovať“ (všetko) to, čo má práve pri sebe (log. 8 – všetky ostatné ryby, ktoré chytil). Nemusí to byť teda nutne všetko ostatné, všetko, čo má (ako je tomu v Mt 13,46).

⁹⁵ „Zwei voneinander getrennte Stadien prägen das Gleichnis vom Kaufmann. Nach dem Finden der einen einzigen Perle folgt ihr entschlossener Erwerb. Allein das Wissen vom eigenen Lichtfunken führt noch nicht zum Heil. Nur die bewusste manifestierte Erkenntnis des Lichtes garantiert das Heil.“ – FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 213.

⁹⁶ „Only those capable of discerning will be enabled to clarify the realities around them and act accordingly; only the discerning will see the pearl in the midst of discordant materials, or realize the true value of the pearl in relationship to all other aspects of human existence.“ – VALANTASIS, *The Gospel*, s. 154.

⁹⁷ Por. ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 148.

⁹⁸ Na základe pridania druhej časti, výzvy sa dôraz presúva z rozhodného konania pri nájdení perly na trvalú hodnotu perly. Por. SHEPPARD, *A Study*, s. 299.

je mimo neho (log. 3), skryté (por. log. 109; 113), pretože, ako sa dozvedáme z iných podobenstiev a výrokov TmEv, je to to jediné, najväčšie, najlepšie, zasluhujúce najväčšiu lásku (por. log. 8; 107), kvôli ktorému sa oplatí trpieť, príp. namáhať sa (por. log. 58; 107), zrieknuť sa všetkého ostatného, pomíňajúceho, porušiteľného – a to všetko rozhodne, bez váhania (log. 8).⁹⁹ Tretia veta logia tak spôsobuje, že predchádzajúce podobenstvo nepredstavuje len prosté konštatovanie o hodnote perly-kráľovstva a správnom postoji k nej, ale stáva sa tiež predpokladom, dôvodom pre výzvu voči (učeníkom a) čitateľom TmEv, aby jednali v podobnej situácii podobným spôsobom, teda múdro.¹⁰⁰

Uvedený postoj znamená opustenie všetkých predstáv, istôt, presvedčenia, ktoré dovtedy boli považované za isté, bezpečné, avšak pri stretnutí s kráľovstvom sa ukazujú ako márne, neisté, ničotné. Jedná sa teda predovšetkým o zmenu vnútri človeka, o zmenu v postoji voči rôznym pozemským skutočnostiam, v ich vnímaní. V rovine spoločenskej to tiež mohlo viesť k pretrhaniu sociálnych väzieb, k sociálnej neistote. Vzhľadom na samotný text podobenstva by však toto bol len nepriamy dôsledok a museli by sme predpokladať, že rozprávanie na tomto mieste prešlo z roviny metaforickej do roviny doslovnej.¹⁰¹

Log. 77 môže vyššie uvedenú interpretáciu doplniť, rozvinúť o ďalší aspekt: Svetlo a kráľovstvo sú v TmEv takmer synonymá (por. log. 49 a 50), a preto dosiahnutím, „získaním“ kráľovstva sa človek dostáva (zároveň) do (nebeskej) sféry svetla.¹⁰² Pretože Ježiš sa v log. 77 identifikuje so svetlom (ΑΝΟΚ ΠΕ ΠΟΥΘΕΙΝ), ktoré je nad všetkým (ΠΑΕΙ ΕΤΖΙΧΩΟΥ ΤΗΡΟΥ) a vo všetkom (log. 77,1), stáva sa nakoniec nájdenie perly-pokladu tiež obrazom (až mystického) zjednotenia „človeka svetla“ (log. 24) s Ježišom (log. 108: ΦΝΑΦΩΠΕ ΝΤΑΖΕ ΑΝΟΚ ΖΩ ΨΝΑΦΩΠΕ ΕΝΤΟΦ ΠΕ), ktorý je v jeho vnútri (ΟΥΨΝ ΟΥΘΕΙΝ ΦΩΟΠ ΝΦΟΥΝ ΝΝΟΥΡΜΟΥΘΕΙΝ, log. 24).¹⁰³

⁹⁹ „The Father’s imperial rule must be found, not cultivated, and when it is found, all else must be divested in order to invest in it.“ – VALANTASIS, *The Gospel*, s. 155.

¹⁰⁰ Por. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 210; SHEPPARD, *A Study*, s. 300.

¹⁰¹ Por. ZÖCKLER, *Jesu Lehren*, s. 152.

¹⁰² Por. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 213.

¹⁰³ Snáď by tu bolo možné vidieť i istú (redakčnú) christologickú tendenciu, kedy na základe Ježišovej seba-charakterizácie, seba-prezentácie ako svetla, ktoré je nad všetkým, by sa mohlo naznačiť, že perla má byť identifikovaná s Ježišom.

Niektorí autori nie bezdôvodne poukazujú tiež na možnosť výkladu log. 76 na základe blízkosti a istej súvislosti s log. 75.¹⁰⁴ V tom prípade by **ΜΟΝΑΧΟC** z log. 75 bol práve tým múdрым človekom (obchodníkom), ktorý jedná podľa (posolstva) log. 76 – usiluje sa nájsť a nakoniec i nájde poklad,¹⁰⁵ zrieka sa kvôli nemu všetkého¹⁰⁶ a dosiahne kráľovstvo – a preto vstupuje, resp. môže vstúpiť do „svadobnej miestnosti“ (**ΠΜΑ ΝΩΛΕΕΤ**), ktorá v kontexte TmEv je chápaná vo veľmi úzkom vzťahu ku kráľovstvu.¹⁰⁷

Použitá literatúra

- ARTHUR, R. L., *The Gospel of Thomas and the Coptic New Testament*. Berkeley, California: Graduate Theological Union, Th. D., 1976.
- BETHGE, H.-G. (ed.), „Evangeliem Thomae Copticum,“ in *Synopsis quattuor evangeliorum*, ed. K. Aland, Stuttgart, 15 1996, s. 517–546.
- BRISCOE, H. L., *A Comparison of the Parables in the Gospel According to Thomas and the Synoptic Gospels*, Fort Worth, Texas: Southwestern Baptist Theological Seminary, 1965.
- CAMERON, R., „Parable and Interpretation in the Gospel of Thomas,“ *Forum* 2/2, (1986), 3–39.
- COYLE, J. K., „The Gospel of Thomas in Manichaeism?,“ in *Colloque International «L'Évangile selon Thomas et les textes de Nag Hammadi» Québec, 29–31 mai 2003*, eds. Painchaud, L. – Poirier, P.-H., Quebec: Les Presses de L'Université Laval / Louvain-Paris: Éditions Peeters, 2007, s. 75–91.
- DAVIES, S. L., „A Cycle of Jesus's Parables,“ *Biblical Archeologist* 46 (1983), 15–17.
- DE CONICK, A. D., *Seek to See Him. Ascent and Vision Mysticism in the Gospel of Thomas*, Leiden: E. J. Brill, 1996.
- DE CONICK, A. D., *Voices of Mystics. Early Christian Discourse in the Gospels of John and Thomas and Other Ancient Christian Literature*, Sheffield: Sheffield Academic Press, 2001.
- DEHANDSCHUTTER, B., „La parabole de la perle (Mt 13, 45–46) et l'Évangile selon Thomas,“ *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 55 (1979), 243–265.

¹⁰⁴ „Mit dem Gleichnis vom Kaufmann und der Perle wird das Thema der Gottesherrschaft, das in EvThom 75 bereits angeklungen war, explizit fortgeführt.“ – PLISCH, *Das Thomas-evangelium*, s. 192–193.

¹⁰⁵ Por. MÉNARD, *L'évangile*, s. 177.

¹⁰⁶ „The linguistic connection of the solitary and the pearl in the culminating sentence of the similitude provides the theological force to the saying. The merchant's discovery of the solitary pearl, now a redundant expression of the highly valued solitary life, warrants the sale of all the other merchandise.“ – Valantasis, *The Gospel*, s. 154.

¹⁰⁷ K log. 75 a vzťahu medzi **ΜΟΝΑΧΟC** a svadobnou miestnosťou por. PAVELČÍK, Kupci, s. 28. Spojitosť s log. 75 by tiež mohla viesť k tomu, že perla-poklad by nepredstavovala len protiklad k pozemskému, porušiteľnému, pomíňajúcemu, ničotnému, ale i protiklad k pohlavnému rozlišovaniu a k manželstvu. Por. SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 159.

- DEMBSKA, A. – MYSZOR, W., *Teksty z Nag-Hammadi*, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1979.
- EMMEL, S., „Indexes of Words and Catalogues of Grammatical Forms,” in Layton, B., *Nag Hammadi*, s. 261–336.
- FIEGER, M., *Das Thomasevangelium. Einleitung, Kommentar und Systematik*, Münster: Aschendorf, 1991.
- GARITTE, G. – CERFAUX, L., „Les paraboles du royaume dans l'Évangile de Thomas,” *Muséon* 70 (1957), 307–327.
- GÄRTNER, B., *The Theology of the Gospel of Thomas*. Translated by Sharpe, E. J., London: Collins, 1961.
- GRANT, R. M. – FREEDMAN, D. N., *Secret Sayings of Jesus according to the Gospel of Thomas*, London, 1960.
- GRANT, R. M., „Two Gnostic Gospels,” *Journal of Biblical Literature* 79 (1960), 1–11.
- GUILLAUMONT, A. – PUECH, H. Ch. – QUISPÉL, G. – TILL, W. – YASSAH'ABD AL MASSĪH, *The Gospel According to Thomas. Coptic Text Established and Translated*, Leiden: E. J. Brill/London: Collins, 1959.
- HAENCHEN, E., *Die Botschaft des Thomas-Evangeliums*, Berlin: Verlag Alfred Töpelmann, 1961.
- HELDERMAN, J., „Log 97 vom manichäischen Gesichtspunkt aus gesehen,” in *Der Gottesspruch in der kopt. Literatur: Hans-Martin Schenke zum 65. Geburtstag*, ed. Beltz, W., Halle: Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, 1994, s. 149–161.
- HELDERMAN, J., „Manichäische Züge im Thomasevangelium,” in *Ägypten und Nubien in spätantiker und christlicher Zeit*, eds. Emmel, S. – Krause, M. – Richter S. G. – Schaten, S., *Ägypten und Nubien in spätantiker und christlicher Zeit*, Wiesbaden: Reichert, 1999, s. 483–494.
- HUNZINGER, C. H., „Unbekannte Gleichnisse Jesu aus dem Thomas-Evangelium,” in *Judentum – Urchristentum – Kirche: Festschrift für J. Jeremias*, ed. Eltester, W. Berlin, 1964, s. 209–220.
- CHARRON, R., „À propos de OYA OYOT et de la solitude divine dans les textes de Nag Hammadi,” in *Coptica – Gnostica – Manichaica. Mélanges offerts à Wolf-Peter Funk*, eds. PAINCHAUD, L. – POIRIER, P.-H., Québec: Les Presses de l'Université Laval, Louvain – Paris: Peeters, 2006, s. 109–133.
- JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. ⁷1965
- JOHNSON, S. R., „The Gospel of Thomas 76:3 and Canonical Parallels: Three Segments in the Tradition History of the Sayings,” in *Nag Hammadi Library after Fifty Years: Proceedings of the 1995 Society of Biblical Literature Commemoration*, eds. Turner, J. D. – McGuire, A., *Nag Hammadi and Manichaean Studies* 44. Leiden/New York/Köln: Brill, 1997, s. 308–326.
- KASSER, R., *L'Évangile selon Thomas. Présentation et commentaire théologique*, Neuchâtel: Delachaux & Niestlé, 1961.
- KING, K., „Kingdom in the Gospel of Thomas,” *Foundations & Facets Forum* 3,1 (1987), 48–97.

- LABIB, P., *Coptic Gnostic Papyri in the Coptic Museum in Old Cairo*, Vol. I., Kairo: Government Press, 1956.
- LAYTON, B., (ed.), *Nag Hammadi Codex II, 2–7, together with XIII, 2**, *Brit. Lib. Or. 4926(1), and P. Oxy. 1, 654, 655*, Volume 1, Leiden: E. J. Brill, 1989.
- LINDEMANN, A., „Zur Gleichnisinterpretation im Thomas-Evangelium,“ *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 71 (1980), 214–243.
- MÉNARD, J. E., *L'évangile selon Thomas*. Leiden: Brill, 1975.
- MENESTRINA, G., „Le parabole nell' Evangelo di Tommaso e nei sinottici,“ *Bibbia e Oriente* 17 (1975), 79–92.
- MONTEFIORE, H., „A Comparison of the Parables of the Gospel according to Thomas and of the Synoptic Gospels,“ *New Testament Studies* 7 (1960/61), 220–248.
- NAGEL, P., „Der Spruch vom Doppeldienst im Thomasevangelium (Logion 47) und im Manichäischen Psalmenbuch (Part I pl. 179, 27–29), in *Der Gottesspruch in der kopt. Literatur: Hans-Martin Schenke zum 65. Geburtstag*, ed. Beltz, W., Halle: Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, 1994, s. 75–83.
- NAGEL, P., „Synoptische Evangelientradition im Thomasevangelium und im Manichäismus,“ in *Das Thomasevangelium. Entstehung – Rezeption – Theologie*, eds. Frey, J. – Popkes, E. E. – Schröter, J., Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2008, s. 272–293.
- NELLER, K. V., „Diversity in the Gospel of Thomas: Clues for a New Direction“ *The Second Century* 7 (1989–1990), 1–18.
- Nestle-Aland Novum Testamentum Graece*, ed. B. Aland, K. Aland, J. Karavidopoulos, C. M. Martini a B. M. Metzger, 27. vyd., Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1995.
- NORDSIECK, R., *Das Thomas-Evangelium. Einleitung. Zur Frage des historischen Jesus. Kommentierung aller 114 Logien*, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2004.
- PATTERSON, S. J., *The Gospel of Thomas and Jesus*, Sonoma, CA: Polebridge Press, 1993.
- PAVELČÍK, J., „„Kupci a obchodníci nevojdú na miesta môjho Otca‘. Tomášovo evanjelium: Logion 64,“ *Teologické studie* 7, č. 1 (2006), 6–31.
- PAVELČÍK, J., „O bohatom človekovi. Tomášovo evanjelium: Logion 63,“ in *Láska z čistého srdce, z dobrého svědomí a z úprimné víry (1 Tim 1,5). Studie věnované Ladislavu Tichému k 60. narozeninám*, eds. Chalupa, P. a Zajícová, L., Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 139–163.
- PAVELČÍK, J., „Podobenstvo o múdrom rybárovi. Tomášovo evanjelium: Logion 8,“ *Teologické studie* 2 (2006), 34–49.
- PAVELČÍK, J., „Podobenstvo o pastierovi a stratenej najväčšej ovci. Tomášovo evanjelium: Logion 107,“ in *Sýkora, J. E. a kol., Mlékem a medem oplývající. Sborník českých katolických biblistů Karlu Skalickému k sedmdesátinám*. Praha: SGS, 2004, s. 67–84.
- PAVELČÍK, J., „Podobenstvo o poklade v poli. Tomášovo evanjelium, Logion 109,“ *Studia Biblica Slovaca* 2, č. 1 (2010), 14–55.

- PAVELČÍK, J., *Tri podobenství z Tomášovho evanjelia*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2010.
- PERETTO, E., „Loghia del Signore e Vangelo di Tommaso,“ *Rivista Biblica* 24 (1976), 13–56.
- PLISCH, U. W., *Das Thomasevangelium. Originaltext mit Kommentar*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2007.
- POKORNÝ, P., „Tomášovo evanjelium,“ in *Neznámá evanjelia. Novozákonní apokryfy. I*, ed. J. A. Dus – P. POKORNÝ, Praha: Vyšehrad, 2001, s. 77–153.
- POKORNÝ, P., „Tomášovo evanjelium (NHC II/2, 32,10–51,28). Úvod, překlad a komentář,“ in *Rukopisy z Nag Hammádí I. Kodex II/2–7*, eds. Oerter, W. B. – Pokorný, P., Praha: Vyšehrad, 2008, s. 63–182.
- POPKES, E. E., „Ich bin das Licht“ – Erwägungen zur Verhältnisbestimmung des Thomasevangeliums und der johanneischen Schriften anhand der Lichtmetaphorik, in Frey, J. – Schnelle, U. (Hgg.), *Kontexte des Johannesevangeliums. Das vierte Evangelium in religions- und traditionsgechichtlicher Perspektive*, Tübingen, 2004, s. 641–674.
- POPKES, E. E., *Das Menschenbild des Thomasevangeliums: Untersuchungen zu seiner religionsgeschichtlichen und chronologischen Einordnung*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.
- QUISPEL, G., „III. The Gospel of Thomas and Jewish Christianity,“ in Id., *Gnostic Studies II*. Istanbul: Nederlands Historisch-Archeologisch Instituut, 1975, s. 1–240.
- SELLEW, P., „The Gospel of Thomas: Prospects for Future Research,“ in *Nag Hammadi Library after Fifty Years: Proceedings of the 1995 Society of Biblical Literature Commemoration*, eds. Turner, J. D. – McGuire, A., Nag Hammadi and Manichaeic Studies 44. Leiden/New York/Köln: Brill, 1997, s. 327–346.
- SEVRIN, J.-M., „L'interprétation de l'Évangile selon Thomas, entre tradition et rédaction,“ in *Nag Hammadi Library after Fifty Years: Proceedings of the 1995 Society of Biblical Literature Commemoration*, eds. Turner, J. D. – McGuire, A., Nag Hammadi and Manichaeic Studies 44. Leiden/New York/Köln: Brill, 1997, s. 347–360.
- SEVRIN, J.-M., „La rédaction des Paraboles dans l'Évangile de Thomas,“ in *Actes du IVe Congrès Copte, vol. 2*. eds. Rassart-Debergh, M. – Ries, J., Louvain-la-Neuve: Institut Orientaliste, 1992, s. 343–354.
- SHEPPARD, J. B., *A Study of the Parables Common to the Synoptic Gospels and the Coptic Gospel of Thomas*, Michigan: Emory University, 1965.
- SCHRAGE, W., *Das Verhältnis des Thomas-Evangeliums zur synoptischen Tradition und zu den koptischen Evangelienübersetzungen*, Berlin: Verlag Alfred Töpelmann, 1964.
- SCHRÖTER, J., *Erinnerung an Jesu Worte. Studien zur Rezeption der Logienüberlieferung in Markus, Q und Thomas*, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1997.

- SCHRÖTER, J. – BETHGE, H.-G., „Das Evangelium nach Thomas (NHC II,2),“ in *Nag Hammadi Deutsch. I. Band: NHC I,1–V,1*, eds. Schenke, H. M. – Bethge, H. G. – Kaiser, U. U., Berlin/New York, 2001, s. 151–181.
- SIEGERT, F., *Nag-Hammadi-Register: Wörterbuch zur Erfassung der Begriffe in den koptisch-gnostischen Schriften von Nag-Hammadi; mit einem deutschen Index*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1982.
- TICHÝ, L., „Co je to podobanství?,“ *Studia theologica* 6, č. 1 [15] (2004), 1–9.
- TREVIJANO ETCHEVERRÍA, R., *Estudios sobre el Evangelio de Tomás*. Madrid: Ciudad Nueva, 1997.
- VALANTASIS, R., *The Gospel of Thomas*, London: Routledge, 1997.
- VENTURA, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1. Od prapočátků po svatého Jana Zlatouštěho*, Praha: Benediktinské arcidiecéze, 2006.
- WESTENDORF, W., *Koptisches Handwörterbuch. Bearbeitet auf Grund des Koptischen Handwörterbuchs von Wilhelm Spiegelberg*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1977.
- WILSON, R. McL., *Studies in the Gospel of Thomas*, London, 1960.
- ZÖCKLER, T., *Jesu Lehren im Thomasevangelium*, Leiden-Boston-Köln: Brill, 1999.